

Полісі бриф

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Яніна Басиста

Полісі бриф розроблено на основі дослідження
«Європейський зелений курс у сільськогосподарському
секторі України: виклики і можливості»

Європейський зелений курс у сільськогосподарському секторі України

Дослідження аналізує вимоги Європейського зеленого курсу (ЄЗК) до агропродовольчого сектору, а також виклики та можливості, що постають перед сільськогосподарським сектором України у зв'язку із запровадженням таких вимог в умовах російської війни, інтеграції до Європейського Союзу (ЄС) та планування повоєнної реконструкції.

Перша частина цього дослідження розглядає основні стратегії, цілі і нормативно-правові акти ЄЗК, які мають безпосередній або непрямий вплив на сільське господарство. Для формування цілісного уявлення про сучасну політику ЄС в агропродовольчому секторі здійснюється огляд ключового інструменту для досягнення цілей ЄЗК – спільної аграрної політики ЄС (САП) 2023 – 2027 років, а також нового бачення ЄС для агропродовольчого сектору, який був представлений у лютому цього року.

◇ Кліматичні амбіції ЄЗК

- ○ Прагнення ЄС досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, де сільське господарство відіграє важливу роль у скороченні викидів парникових газів та поглинанні вуглецю. Обговорюється Європейський кліматичний закон та роль сектору землекористування, зміни землекористування та лісового господарства (ЗЗЛГ) у досягненні цих цілей. Також згадується стратегія скорочення викидів метану, де сільське господарство є найбільшим джерелом.

◇ Стратегія «Від ферми до виделки»

- ○ Центральна стратегія ЄЗК для агропродовольчого сектору, спрямована на створення справедливої, здорової та екологічно чистої продовольчої системи. Вона встановлює вимірювані цілі до 2030 року, такі як:
 - скорочення використання і ризику хімічних пестицидів на 50%
 - зменшення втрат поживних речовин щонайменше на 50%, що призведе до скорочення використання добрив на 20%
 - скорочення продажів антимікробних препаратів у сільському господарстві на 50%
 - 25% сільськогосподарських угідь під органічне фермерство
 - зменшення харчових відходів вдвічі.

◇ Стратегія ЄС з біорізноманіття до 2030 року

- ○ Метою є відновлення біорізноманіття Європи до 2030 року. Вона встановлює цілі щодо захисту сухопутних та морських територій, суворого захисту пралісів, відновлення деградованих екосистем, повернення запилювачів та зменшення забруднення. Шість з шістнадцяти цілей цієї стратегії мають прямий вплив на сільськогосподарський сектор.

Дослідження консолідує наявні в ЄС наукові оцінювання досягнення цілей за цими стратегіями – «двійнятами» станом на 2024 рік.

◇ **Мобілізація промисловості для чистої та циркулярної економіки**

- «Новий план дій з циркулярної економіки» просуває процеси, частина з яких збігається з цілями стратегії «Від ферми до виделки», зокрема щодо зменшення харчових відходів та повторного використання води в сільському господарстві.

◇ **Амбіція щодо нульового забруднення**

- Спрямована на зниження забруднення повітря, води та ґрунту до рівнів, безпечних для здоров'я та екосистем. Для агросектору це пов'язано із запобіганням забрудненню пестицидами, добривами та оновленням директиви про промислові викиди, включно із викидами від тваринництва.

◇ **Спільна аграрна політика ЄС (САП)**

- Ключовий інструмент для досягнення цілей ЄЗК в сільському господарстві. САП 2023-2027 рр. має вищі за попередню програму екологічні амбіції, посилені умови для отримання виплат (наприклад, відведення частини орних земель під біорізноманіття) та екосхеми для стимулювання дружніх до клімату практик. Всі фермери мають дотримуватися статутних (базових) вимог до управління (одинадцять SMR) для захисту довкілля і здоров'я людей, тварин і рослин, а у разі отримання виплат - належних сільськогосподарських та екологічних умов (дев'ять GAEC), які покликані пом'якшити зміну клімату та зберегти біорізноманіття.

◇ **Нове бачення ЄС для агропродовольчого сектору (лютий 2025 року)**

- Представлено у відповідь на труднощі реалізації стратегії «Від ферми до виделки» та скарги фермерів щодо невідповідності наявних стимулів ринковим умовам, які склалися зокрема в результаті російської війни проти України. Нова стратегія окреслює пріоритети, такі як привабливість сектору для молоді, конкурентоспроможність, стійкість, продовольча безпека, узгодження стандартів виробництва для імпорту та підтримка фермерів у впровадженні дружніх до природи практик.

Друга частина дослідження аналізує процес адаптації України до вимог ЄЗК крізь призму законодавчої зрілості, нерівних ринкових умов включно із доступом до фінансових ресурсів для великих і малих фермерів, російської війни, зміни клімату і майбутнього потенціалу.

◇ **Регуляторна та політична відповідність**

- Україна зобов'язалася гармонізувати національне законодавство з нормами ЄС ще у 2014 році. Це включає наближення до вимог САП, ухвалення Стратегії розвитку сільського господарства до 2030 року та визнання цілей ЄЗК, зокрема у Плані України для отримання макрофінансової підтримки ЄС. Однак Україна все ще на ранній стадії підготовки до повного узгодження. Головним викликом є забезпечення дотримання нових стандартів у великому та різноманітному аграрному секторі країни.

◇ Фінансовий та економічний вплив

- Перехід до сталих практик вимагає значних інвестицій від фермерів, що може збільшити виробничі витрати. ЄС надає фінансову підтримку через гранти, пільгові кредити та програми нарощування спроможності. У довгостроковій перспективі інвестиції в сталий розвиток можуть підвищити ефективність та відкрити нові ринкові можливості.

◇ Торгівля та доступ до ринку

- ЄС є найбільшим торговельним партнером України в агропродовольчій сфері. Узгодження зі стандартами ЄЗК забезпечить стабільний доступ до ринків ЄС та посилить конкурентоспроможність українського агропродовольчого сектору у світі. Однак відкрита торгівля створює конкуренцію для фермерів ЄС, що призводить до напруженості та захисних заходів з боку ЄС. Повна імплементація ЄЗК Україною може вирівняти «ігрове поле». Впровадження стандартів ЄЗК може відкрити Україні доступ до нішевих ринків органічної та сталої продукції.

◇ Сталий розвиток та вплив на довкілля

- Сільське господарство є значним джерелом викидів парникових газів в Україні. Гармонізація з кліматичними цілями ЄС вимагає скорочення цих викидів через ефективніше використання добрив, управління гноєм та збільшення поглинання вуглецю ґрунтами. Важливим є збереження біорізноманіття на сільськогосподарських землях, що становлять близько 70% території України. Фермери поступово впроваджують агроекологічні методи та точне землеробство. Війна завдала значної шкоди довкіллю, і розмінування та відновлення забруднених земель є наразі державним пріоритетом.

◇ Погляди зацікавлених сторін

- Українські політики підтримують ЄЗК як частину євроінтеграції, але усвідомлюють виклики впровадження. Фермери та агробізнес мають змішані почуття: визнають важливість сталого розвитку, але занепокоєні витратами, бюрократією та ризиками корупції. Обізнаність і дотримання вимог ЄЗК агрокомпаніями України на пряму залежить від експорту їхньої продукції до ЄС, ринок якого вимагає дотримання відповідних стандартів щодо процесів і товарів. Споживачі та громадянське суспільство все більше цікавляться якістю харчових продуктів та екологічними проблемами.

◇ Порівняльний аналіз

- Досвід країн-членів ЄС (Нідерланди, Франція, Австрія, Польща) та країн-кандидатів (Західні Балкани, Туреччина) пропонує цінні уроки щодо важливості балансу між амбіціями та реалізмом, поетапного впровадження за чіткими пріоритетами, фінансової підтримки, розвитку дорадчих служб та постійного діалогу із зацікавленими сторонами.

◇ Короткострокові та довгострокові наслідки

- У короткостроковій перспективі основними викликами є російська війна, що триває, її наслідки (заміновані землі, зруйнована інфраструктура, нестача робочої сили), фінансова криза, бюрократичне навантаження та можливе зростання витрат для фермерів. У довгостроковій перспективі ЄЗК обіцяє створення стійкого, високопродуктивного сільського господарства, покращення стійкості до зміни клімату, стабільні експортні ринки, позитивний вплив на здоров'я населення та довкілля, а також розвиток сільських територій.

Впровадження ЄЗК є складним, але доленосним процесом для України. Узгодження з політикою та стандартами сталого розвитку ЄС відкриває шлях до модернізації сільського господарства, захисту природних ресурсів та посилення позицій на ринках. Дослідження пропонує короткостроковий план дій для євроінтеграції агросектору, що враховує фундаментальні вимоги ЄС та унікальний контекст України, зокрема законодавчих механізмів втілення на практиці принципів «забруднювач платить», розширеної відповідальності виробника, повторного використання ресурсів та відновлення природи. Наголошується на важливості якісного економічного моделювання, забезпечення функціонування системи сільськогосподарських даних, постійного діалогу із зацікавленими сторонами та посилення відповідальності за недотримання вимог.

◇ Це дослідження підкреслює, що шлях України до агропродовольчого сектору, що відповідає вимогам Зеленого курсу, може гарантувати, що вона не лише продовжуватиме годувати світ, але й робитиме це у справедливий спосіб, захищаючи довкілля та забезпечуючи майбутнє для наступних поколінь.

© 2025

ГО «Український центр
європейської політики»

Завантажуйте повну
версію дослідження

Авторка дослідження

Яніна Басиста

Спеціалістка із циркулярної
економіки і управління відходами,
ГО «Екосмарт»

Рецензентка

Олександра Авраменко

Голова євроінтеграційного комітету,
Український Клуб Аграрного Бізнесу
(УКАБ)

Коментарі до дослідження

Любов Акуленко

Виконавча директорка
Українського центру
європейської політики,
кандидатка наук з
державного управління

Марія Белкіна

Керівниця відділу
сільського
господарства,
ГО «Екодія»

Олександра Булана

Аналітиkinя
Українського центру
європейської
політики, кандидатка
економічних наук

Дмитро Науменко

Старший аналітик
Українського центру
європейської
політики

Це дослідження підготовлено Українським центром європейської політики за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ). Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Фонду Конрада Аденауера. За всі інші помилки, що містяться в цьому дослідженні, відповідальність несуть виключно автори. Крім того, це дослідження не відображає позицію їхніх установ.

Усі частини цієї публікації захищені авторським правом.